

Cuprins

Cuvânt înainte de Morgan Housel	11
Prefață sau cum am înțeles că trebuie să uit de griji și să citesc această carte	15
Introducere: Despre viermi și bogăție	17
Partea întâi. Regulile de autocontrol al comportamentului	27
Paradoxul maimuței în frac	29
Regula #1: Controlează ce contează cel mai mult	41
Regula #2: Nu poți să faci asta singur	47
Regula #3: Problemele sunt oportunități	55
Regula #4: Dacă te entuziasmează, atunci e o idee proastă	61
Regula #5: Nu ești special	69
Regula #6: Viața ta e cea mai bună valoare de referință	75
Regula #7: Prognozele sunt pentru meteorologi	86
Regula #8: Excesul nu e niciodată permanent	96
Regula #9: Diversificarea înseamnă să spui mereu că-ți pare rău	104
Regula #10: Riscul nu e o linie șerpuită	113
Aplicarea regulilor de autocontrol al comportamentului	123

Partea a doua. Investiția comportamentală	125
Cum stăm cu gestionarea banilor	132
Gestionarea riscului comportamental	145
Cei patru „C” ai investiției comportamentale bazate pe reguli	159
Cei cinci „P” ai investițiilor	195
Epilog. Investiția comportamentală	
într-o lume care a luat-o razna	257
Bibliografie	264
Note	273
Indice	283

Mulțumiri

O veche zicală spune că „e nevoie de un sat întreg ca să crești un copil“. Același lucru se poate spune și despre scrierea unei cărți. Această carte există datorită celor de mai jos și sprijinului pe care mi l-au oferit până acum:

Alison Crosby – pentru că face parte din viața mea și pentru că adoră scrisul.

Philip Crosby – pentru că este un consilier de carieră fără egal.

Nana – pentru caserolele cu dovlecel, cartofi dulci și frunze de napi.

Karl Farnsworth – pentru că e cel mai mare fan al cărților mele.

Hege Farnsworth – pentru că a crescut o fiică incredibilă.

Ali McCarthy – pentru că a investit în mine și mi-a oferit o carieră.

Chuck Widger – pentru îndrumare, răbdare și o hartă.

Craig Pearce – pentru că mi-a oferit o șansă.

Jim Lake – pentru motivație, energie și un scop.

Stephanie Giaramita – pentru umor, înțelepciune și hip-hop.

Brinker Capital – pentru că cei cu care lucrez sunt ca o familie pentru mine.

Steve Wruble – pentru visare, comploturi și *backtesting**.

* Testarea post-factum a unei strategii, în special în domeniul finanțelor.
(*N. trad.*)

Edmond Walters – pentru mentorat, oportunitate și candoare.

Tim McCabe – pentru încurajare și ospitalitate sudică.

Meredith Jones – pentru îndrumare neobosită și răbdare față de capriciile mele.

Brian Portnoy – pentru că nu suportă proștii.

Maddie Quinlan – pentru corectura pe text, ehe!

John Nolan – pentru înțelepciune, umor și covrigi.

Peter Kalianiotis – pentru că mi-a spus că nu ceream destui bani.

Jordan Hutchison – pentru că a crezut în *Dinastia*.

Corey Hoffstein – pentru că mi-a explicat mersul lumii.

Noreen Beaman – pentru că e un lider.

Leslie Hadad și **Rachel Barrow** – pentru sprijinul acordat de la bun început.

Miilor de oameni care m-au ascultat vorbind, care mi-au cumpărat cărțile sau care mi-au trimis cuvinte de încurajare: sprijinul vostru a fost o binecuvântare în viața mea.

Cuvânt înainte

Gândește-te ce mare e lumea.

Acum gândește-te cât de bine știi animalele să se ascundă.

Iar acum gândește-te la un biolog a cărui misiune este să stabilească dacă o specie a dispărut.

Nu pare un lucru ușor, nu?

Un grup de biologi australieni a descoperit, la un moment dat, ceva remarcabil. Mai mult de o treime dintre toate mamiferele declarate pe cale de dispariție în ultimii 500 de ani au fost, ulterior, redescoperite în viață.

E un exemplu de lucru la care nu ne gândim suficient: multe dintre cunoștințele noastre științifice sunt supuse schimbării. De asta e știința așa grozavă, este ceea ce o face să funcționeze și ce o distinge de religie. Știința e plină de legi, de teorii bazate pe dovezi și de observații probabilistice. Dar legile – adevărurile imuabile care nu au excepții – sunt rare. În cele mai multe domenii nu sunt decât câteva legi mari și late.

Dar acele câteva legi care există au un rol special. Ele sunt străbunicile și bătrânii înțelepți ai teoriilor și regulilor noastre de zi cu zi, pe care le folosim pentru a descoperi un adevăr nou. Există o ierarhie în știință: legile de la bază, apoi seturile de reguli, apoi teoriile, observațiile, intuițiile și așa mai departe. Cu cât urci mai sus în piramidă, cu atât ajungi la chestiile mai interesante. Acolo

locuiesc descoperirea și oportunitatea. Dar tot ce e în vârful piramidei trebuie să respecte legile de la bază.

Ideea de reguli flexibile derivate din legi imuabile se aplică în orice domeniu. John Reed scrie în cartea lui, *Succeeding*:

„Când începi să studiezi un domeniu pentru prima dată, pare că ai de memorat catralioane de lucruri. Nu e așa. Trebuie să identifiți principiile de bază ale domeniului. Celelalte milioane de lucruri pe care credeai că trebuie să le memorezi sunt simple combinații variate ale acelor principii de bază.“

La fel e și cu banii noștri.

Nu poți descrie cu precizie ce complicată e economia globală. Există mai bine de 200 de milioane de afaceri în lume. Bunuri financiare de 300 de trilioane de dolari. Optzeci de trilioane de dolari în produsul intern brut. Aproape 200 de țări, mii de culturi și de norme. Dacă avem șapte miliarde de oameni, un calcul brut ne arată că prin economia globală circulă aproape două tone de serotonină pură în fiecare moment.

Să înțelegi economia globală – să prezici recesiunile, bulele, creșterile de produs intern brut și altele asemenea – e aproape imposibil. Sunt prea multe componente în mișcare.

Ia în calcul următoarele aspecte:

În timp ce scriu asta, în lume sunt aproape 63 000 de companii cotate la bursă.

În lume există de patru ori mai multe fonduri mutuale și fonduri de tranzacționare la bursă decât cafenele Starbucks (114 131 vs 29 324).

Numărul absolenților de licență în 2010 a fost aproape același cu numărul persoanelor sau firmelor care au dat faliment (1,6 milioane).

Între 1980 și 2014, 40% dintre acțiunile SUA și-au pierdut 70% din cotă și nu și-au mai revenit.

40% dintre americani nu au de unde să scoată 400 de dolari pentru o urgență.

78% dintre oamenii care muncesc trăiesc de la un salariu la altul.

De asemenea, 46,1% dintre americani mor cu bunuri în valoare de mai puțin de 10 000 de dolari.

Din 1950 până în 2018, S&P 500 a crescut de 151 de ori, dar a avut rezultate pozitive în doar 52% dintre zile.

E pur și simplu de neînțeles.

Dar noi încercăm – cu disperare – să înțelegem ce se întâmplă prin intermediul modelelor financiare, tabelelor, graficelor și predicțiilor.

Și nu e nimic greșit în faptul că încercăm. Dar când încercăm să găsim un sens în lumea financiară, trebuie să ținem minte mereu că nebunia și dinamica finanțelor sunt guvernate doar de câteva legi.

Ca majoritatea celorlalte domenii, cel financiar are puține legi. Dar ele sunt cele care contează cel mai mult. Cu cât studiezi mai mult finanțele, cu atât observi mai bine că acele componente nebune și complexe din economie sunt numai variații ale câtorva puncte critice.

În *Principiile prosperității*, Daniel Crosby nu răspunde la întrebările „Cum să te îmbogățești?” sau „Unde ar trebui să-mi investesc banii?”. În schimb, expune principiile de bază necesare oferirii răspunsurilor la aceste întrebări – întrebări care variază de la persoană la persoană, de la țară la țară și de la generație la generație, dar care sunt mereu guvernate de câteva legi.

Romancierul rus Feodor Dostoievski a scris așa despre legile naturii:

„Natura nu vă cere părerea, puțin îi pasă de dorințele voastre, dacă vă plac sau nu vă plac legile ei. Sunteți obligați s-o acceptați așa cum este ea, prin urmare să-i acceptați și rezultatele.“*

Același lucru e valabil în orice domeniu, inclusiv al finanțelor.

Morgan Housel
The Collaborative Fund

* *Însemnări din subterană*, traducere de Emil Iordache, Timpul, Iași, 1996, p. 34. (N. red.)

Prefață sau cum am înțeles că trebuie să uit de griji și să citesc această carte

Dragă cititorule, cartea asta e gândită cu unicul scop de a te face mai prosper. Dacă ți-e dat să ajungi la prosperitate, trebuie să muncești din greu. Va fi nevoie de toată răbdarea, va trebui să-ți recunoști defectele și să accepți ideea că un set de reguli simple îți oferă cea mai bună șansă să-ți gestionezi averea, dar și să te ocupi de tine însuși. Având în vedere că tu, ca parte din familia umană, ai înclinații firești spre nerăbdare, aroganță și un fetiș pentru complexitate, e foarte probabil să o dai în bară. Și totuși, obiectivul acestei cărți rămâne în picioare.

Eforturile mele de a te salva de tine însuși se împart în două:

- **Partea întâi:** Explicarea regulilor necesare ca să te organizezi în drumul tău spre prosperitate. O să îți prezint zece porunci bazate pe sute de ani de istorie a pieței, înrădăcinate în truismul conform căruia tu controlezi întotdeauna ceea ce contează cel mai mult (mai exact, comportamentul tău).
- **Partea a doua:** Propunerea unei abordări bazate pe reguli a investiției comportamentale (ARI). Partea a doua poate fi conceptualizată sub forma unei pâlnii de la general la particular,

de la managementul riscului la rentabilitate. Începe de la o discuție legată de existența unui univers al riscurilor care derivă din comportament, ceea ce ne conduce la o abordare a investiției bazată pe reguli menite să diminueze acel risc și se termină cu cei cinci factori specifici pe care îi folosesc în abordarea mea ARI, ca exemplu pentru posibile moduri de aplicare.

Ca să te ajut să-ți faci un rezumat al utilizării practice a aspectelor discutate anterior, voi include secțiunea „Și acum ce urmează?” la finalul fiecărui capitol. Aceste sumare îți vor indica ce ar trebui să gândești, ce întrebări să-ți pui și ce să faci ca să profiți de lecțiile învățate și să le pui în practică pentru a-ți îmbunătăți investițiile.

Teoria mea este că regulile care guvernează lumea unui investitor sunt foarte diferite de cele care domină alte părți ale vieții noastre. Succesul nostru pe piață depinde de cum lucrăm cu regulile pieței, iar asta depinde de cât de bine ne cunoaștem pe noi înșine. Speranța mea e că, după ce citești cartea asta, vei avea o stare materială mai bună, dar și că îți vei îmbogăți conștiința de sine.

Introducere: Despre viermi și bogăție

*Psihologia pare să fie în spatele tuturor modurilor în care
s-ar putea îmbunătăți randamentul acțiunilor la bursă.*

– Ben Stein și Phil DeMuth,
The Little Book of Alternative Investments

Despre viermii de Guineea...

Sudul Statelor Unite este o regiune mândră și uneori tulbure, care se distinge prin bucătăria sa unică, accentul de neconfundat, o reputație pentru căldura ospitalieră, dar și pentru cea climatică. Eu sunt fiul acestui loc ciudat și minunat, născut în Alabama, iar în prezent locuitor *de facto* în capitala Sudului, Atlanta.

Atlanta înseamnă multe lucruri: căminul a doi câștigători ai Premiului Nobel pentru Pace (Martin Luther King Jr. și Jimmy Carter), singurul oraș american care a ars complet de două ori și gazda Jocurilor Olimpice de Vară din 1996. Dar poate cel mai impresionant detaliu e că Atlanta este epicentrul global al cercetării epidemiologice, datorită Centers for Disease Control and Prevention (CDC) și Carter Center.

CDC se laudă cu peste 14 000 de angajați în 50 de țări și este vârful de lance în lupta împotriva bolilor infecțioase, la nivel național și internațional. Carter Center, moștenirea filantropică a

președintelui american Jimmy Carter, e guvernat de mottoul unei misiuni ambițioase: „Instaurăm pacea. Luptăm cu bolile. Clădim speranța.“

Deși ambele organizații sunt harnice tot timpul, munca lor tinde să intre în conștiința publică numai în timpul unor evenimente de mare interes privind sănătatea, precum epidemiile de HIV, SARS, gripă aviară, Ebola sau, mai recent, COVID-19. Din cauza unor boli care atrag titlurile de presă cu denumirile lor dramatice (la tine mă refer, boala vacii nebune) și care acapareză întreaga atenție, programele cu cel mai mare impact ale celor două organizații rămân, în mare parte, necunoscute. O astfel de campanie este eradicarea viermilor de Guineea, coordonată de doctorul Donald Hopkins.

Ca să înțelegem impactul real al muncii depuse de doctorul Hopkins și de echipa lui la Carter Center, trebuie mai întâi să înțelegem (neplăcută sarcină) efectele negative ale parazitului *Dracunculus medinensis*, sau viermele de Guineea, cum îi e denumirea comună. Viermii de Guineea sunt cei mai lungi paraziți de țesut care afectează oamenii și care pot crește până la zece metri lungime. Viermii de Guineea se adaptează foarte bine și, din punct de vedere al reproducerii, femela adultă poate purta un număr incredibil de trei milioane de ouă! Organizația Mondială a Sănătății spune că „parazitul migrează prin țesuturile subcutanate ale victimei, cauzând dureri severe mai ales la încheieturi. Viermele iese, până la urmă, din corp, de obicei prin picioare, provocând un edem extrem de dureros, bășici și ulcere însoțite de febră, amețeli și vomă“. Au!

Ca lucrurile să se complice și mai tare, chiar modul prin care această durere oribilă poate fi alinată ajută la transmiterea parazitului. Ca să mai scape de durere, suferinzii fug la o sursă de apă și intră în ea cu membrele infestate de parazit, într-o încercare disperată de a scăpa de durere. Rezultatul imediat pentru victimă